

ПОЛИТИЧЕСКА КУЛТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО В ЙОНИЙСКИТЕ ОСТРОВИ В КРАЯ НА XVIII И НАЧАЛОТО НА XIX В.

Мариана Йовевска

Abstract: The civic culture of the inhabitants of the Ionian Islands during the eight-month French occupation which introduced the first constitutional government (1797-1798) was within the boundaries of the patriarchal and national levels, in which the human being was a passive participant and was largely reduced to an observer. During the subsequent Russian rule (02.1798-21.03.1800) which evolved into self-government of the independent Republic of the seven Ionian Islands (03.1800 – 08.1807) it developed into the highest level of active participation, with the citizens actively taking part in the political life and participating in military activities. They were also victims of death sentences because of the constitution they had introduced or against the constitution they refused to accept. During the following years the civic culture of active participation continued in the direction of validating the national ideas of constitutional rule and an institutional national state, the most democratic and progressive constitution not always managing to prevail.

Keywords: Constitution, constitutionalism, of constitutionality, Balkan states, Republic of the 7 Ionian Islands (1800-1807), Septinsular Republic (1800-1807), Adam Jerzy Czartoryski (1770-1861), the Civic Culture.

Политическата култура няма общо с политическото обществено мнение и не е свързана с културността. Терминът „политическа култура“ е въведен за първи път през 1956 г. от американските учени Гейбриел Алмънд (1911–2002) и Сидни Верба (1832) с книгата „The Civic Culture“. За синоними ползва термини като „гражданска култура“ и „гражданска политическа култура“. Като интердисциплинарни проучватели на политическата и социологическата действителност Г.Алмънд и С. Верба въвеждат политическата култура за политически, социологически и исторически изследвания с цел диференциране на всички познавателни, емоционални и оценъчни настроения на хората и обществото, свързани с въпросите на политиката. Този интердисциплинарен термин по-специално идва да отрази настройките

за обща цел и организацията на политическата система, както и ролята на човешкия фактор в нея.

В зависимост от степента на цивилизованост политическа култура се разделя на три вида: (1) патриархална, в която хората са свързани в по-голяма степен от рода и племето, отколкото с държавните институции; (2) поданическа – при силна държава и централизиран тип политическа система, в която човекът е неактивен участник и се явява в по-голяма степен наблюдател; (3) активистка или култура на участието – в общество, където гражданите участват активно в политическия живот.

Като качествена характеристика за политическите процеси в обществото политическата култура изразява възгледите за обществените ценности, за отношението към властта и институциите. Тя е в състояние да разкрие поведението на хората в зората на конституционната епоха, като определи доколко рационален или емоционален е техния културен избор. Политическата култура допринася да се прецени в каква степен жителите на Йонийските острови възприемат и оценяват конституционализма и какъв вид политическа култура имат островитяните, като съвременници на френското и руското управление и втори път – по отношение на конституцията и процесите на конституционализма¹. Йонийското население е подходящо за проучване на политическата култура, защото то първо на Балканите живее в условията на конституционализъм.

Същността на политическите, културните и социалните процеси, позволява прилагане на теорията за „конституционните цикли“ на московския социолог, историк и политолог А. Н. Медушевский (р. 1960) (Медушевский 2005, 34; Медушевский 1999, 3–21; Цыбулевская 2006, 202–205; Медушевский 1998, 228). Тя може да конкретизира нивото на което се намира гръцкото общество по островите на границата

¹ Първата конституция в света е американската от 17 септември 1787 г., а първата конституция в Европа е френската от 3 септември 1791 г., която въвежда конституционно монархическо управление. Втората френска конституция от 24 юни 1793 г. е републиканска. Колкото и неочаквано да е, част от населението на Балканите се оказва сред първите жители, които живеят в условията на конституционно управление, на всеобщо задължителни закони, след установяването на френско окупационно управление на Йонийските острови през 1797 г.

между двете столетия. Това ще позволи изграждането на модел за „конституционен цикъл“ на транзитивните общества, каквито се явяват току що преминалите по управление на френския конституционен режим. Дефинираните от Андрей Н. Медушевский цикли на конституционното развитие разполагат с възможностите на 4 фази: (1. криза), криза на загубилия законна сила и признание стар режим на управление; (2. депресия), фактическо прекратяване на действието на старата конституция; (3. оживление) формулиране на принципите, върху които трябва да се закрепят новото конституционно управление и; постигане на съгласие; (4. подем) действия за въвеждане в сила на новата легитимна конституция и възникналите с нея очаквания.

В разположените в Югозападната част на Балканския полуостров Йонийски острови с обща площ от 2307 км²., заедно с териториите на градовете Превеза, Войница и Бутранто и прилежащите им околности и пристанища на материка са населени с православно население с гръцки етнически произход, изпъстрено с италианци – католици или приели православно вероизповедание и итализирано балканско население от различен произход – българи, руснаци и т.н. (Документи Ушакова 1952, 147–148) Тези територии на практика никога не са в границите на Османската империя.

По френски данни от 1799 г. на островите живеят 242 543 човека (Мордвинов 1952, VII; (Тарле, 1948, 6). Повечето от изследователите в края на XVIII век работят с приблизителна цифра от 200 000 жители (Станиславская 1976, 22). Броят на населението за последните три века остава в тези устойчиви граници – малко над 200 000 жители, което се запазва и в резултатите от преброяването в 2005 г. – 220 000 човека. Оформилото се общество от гърци, италианци и итализирано балканско население в края на XVIII и началото на XIX век живее в градове с по няколко десетки хиляди жители като Корфу, Аргостоли, Левкада. Останалите йонийски острови – Фано, Каламо, Меганиси, Касперо, Цериго, Антипаксо с островната група Строфади / Стривали тогава са слабо населени или почти ненаселени.

Официалният книжовен език на местната поземлена аристокрация е италиански, поради вековната зависимост от аристократичната република Венеция. Местното селско население говори гръцки език (димотики) и няма за съседни народи с конституционно управление или управлявани с конституционализъм, до идването на Наполеоновата армия в 1797 г.

В последните години на XVIII век и началото на XIX век Йонийското население е сред първите национални общности на Балканите, които живеят в условията на конституционализъм и при това преживява твърде интензивно три модела на конституционно управление – два периода на френски конституционализъм (06.1797 – 02.1798; 08.1807 – 1814) и по между им – един период на управление по руски проект (02.1798 – 21.03.1800), който прераства в самоуправление (03.1800 – 08.1807). Жителите на Йонийските острови и някои части от Югозападните Балкани се оказват сред първите части на Европейския континент, където от 1797 г. френското окупационно управление въвежда институционална система на централно държавно управление, основано върху френската конституционна практика.

Първият етап на френското управление на Йонийските острови започва от 27 юни 1797 г., когато френският флот пристига на о. Корфу и продължава до 20.02.1798 г., когато капитулацията на френските армия е приета от съюзната руско-турска ескадра в град Корфу. В международно правно отношение този период е регламентиран от мирния договор в Кампо Формио (17.10.1797 г.)² и подписаният официален договор между Франция и Русия на 3.03.1798 г. на о. Корфу. От гледна точка на френската история, това е периодът на Първата република, започнал от 1792 г. с детроацията на Людовик XVI и конституциите от 1793 г. и 1795 г. Той почти се покрива и с консулското управление на Наполеон Бонапарт от 1. Януари 1800 г., преминало в обявяване на Първата френска империя в 1804 г.

Ако първият период (1797–1798) на френски конституционализъм продължава 8 месеца, то вторият период на управление на френския конституционализъм продължава приблизително 7 години – от 1807 г., условно до 1814 г., защото британските кораби след 1809 г. завземат островите един след друг. Реставрацията на Стария режим и възстановяването на монархията в Париж, през 1815 г. засяга администрацията и институциите на френското управление на Йонийските острови.

Първият период на френско управление на Йонийските острови настъпва след възприемането на втората френска Републиканската

² Традиционно договърът се нарича по италианското наименование на селото където е подписан – Кампо Формидо. В същност на хърватски език то е Шидак и днес е в Хърватия.

конституция (1793), която предоставя избирателни права на всички французи, достигнали 21-годишна възраст с преки и равни избирателни права, но изключвайки жените³

³ В Париж се учредява еднопалатен постоянно действащ законодателен корпус, който започва работа ежегодно на 1 юли. Всеки депутат се избира от 40 000 човека на първични народни събрания без ограничения за активното и пасивното избирателно право. Изборите са ежегодни на 1 май.

Учреден е и Изпълнителен съвет от 24 човека, който реализира държавното управление. Той осъществява вътрешнополитическата и външнополитическата дейност на правителството. Изпълнителният съвет функционира в рамките предписани му от законите и декретите, приети от Законодателния корпус (Конвент). В края на всяка сесия Изпълнителният комитет обновява 50% от състава си. Изборът на неговите членове става по департаменти, като всеки департамент избира своя представител. Тази конституция въвежда якобинската диктатура през лятото на 1793 г., където върховната институция се явява Конвента, осъществяващ висшата, законодателна, изпълнителна, контролна и съдебна власт. Правителствените функции се поемат от Комитета за обществено спасение. Административното деление е строго централизирано и върви в низходящ ред от департамент, дистрикт, кантон, комуни осъществявано от съответна администрация.

Франция живее с нов календар – Републикански, обсъждан и приет от Конвента през октомври и ноември 1793 г. От полунощ на 22 септември 1792 г. – есенното равноденствие, французите започват новата година на новото летоброене, свързано с провъзгласената Френската Република. Годината е разделена на 12 месеца с по 30 дена, а всеки месец се дели на три десетдневия с по 10 дена – без седмици и без недели. За да се изравни този календар с времето, за което Земята прави една пълна обиколка около Слънцето (сидерична година) на всеки четири години (franciade) едната получава допълнителен високосен ден, а всичките четири години допълнително приемат по 5 допълнителни дни, определяни като „бездомни“. Календарът практически е изоставен около 1799 г. при Консулството, въпреки че формално остава в сила до 1. Януари 1806 г., когато се възстановява Григорианския календар.

Републиканското управление въвежда задължителното начално образование, а като нова религия е предложен и нов култ – към Разума, със собствен храм и празници. Всички стават граждани и обръщението е на „Вие“. Въвежда се задължителната военна служба в сухопътни и морски военни части. Конституцията гарантира на всеки равенство, свобода, безопасност, собственост, плащания по държавните заеми, свобода на вероизповеданието, всеобщо образование; декларира неограничена свобода на печата, ползването на всички човешки права.

Голяма част от революционните промени преобразяват ежедневието и на Йонийските острови. Върху местното йонийско население се разпростира политическата система на управление, въведена от Париж и валидните за Франция реформи, които премахват привилегиите на феодалната държава и въвеждат всеобщо задължителни закони. Този период на френски конституционализъм, в известен смисъл все още не дава възможност да се говори за конституционно управление на Балканите, защото отсъства конституционен акт, приета от местното население конституция. Като окупирана зона йонийците първоначално са управлявани от генерал Антоан (Анселм) Жантили (28 юни-септември 1797), който командва френската ескадра. Следващите губернатори са Жозеф Клод Луи Коло дьо ла Селсет (09.1797 – 03.1799)⁴, последен през март 1799 г. от генерал Луи Франсоа Жан Шабот (03.1798 – 03.1799)⁵.

На 27 юни 1797 г. френският флот е посрещнат на о. Корфу с неописуем ентузиазъм, защото генерал Е. Жентили заявява, че французите са дошли да установят демокрация (Ганичев 1990, 214–221). Пристъпва се към изграждане на институционална система в две основни форми – военна и гражданска. Учреденото Временно кметство се явява най-висш орган на властта, съставен с участието на представители от всички съсловия и религии. Изпълнителната дейност осъществяват 8 комисии, с правомощия близки до министерските – 1) Обществена сигурност, 2) Здравеопазване, 3) Разпоредби, 4) Търговия и изкуство, 5) Икономика, 6) Полиция, 7) Народна просвета, 8) Военна. От петте члена във всяка комисия, само един се избира от населението, а останалите 4 се назначават от генералния комисар и трите комисари за отделните департамента.

За първи път са въведени и се прилагат всеобщо задължителни закони, които не диференцират населението по произход и социална дейност – същностен белег на френския конституционализъм. Французите въвеждат задължително образование в началната степен и учредяват различни културни институции – държавни печатница, библиотека лицей. Те създават първата публична библиотека (Националната библиотека) с 4500 тома книги и назначават първия библио-

⁴ На фр. ез. Jozeph-Claude-Louis Colaud de La Salcette, (1758–1832).

⁵ На фр. ез. Louis Franzois Jean Chabot, (1757–1837).

текар на 30 май 1798 г. – французина Йоани (Джоани) Мармора. На 11 август 1798 г. се открива първата публична типография с директор пак – Йоани (Джоанни) Мармора, която отпечатва книги за всички гръцки земи – от Черно море и Цариград до Александрия и Египет. Гръцкият език, изоставен до тогава от венецианците, се възвръща в употреба и сега свободно се използва в пресата, в училищата във формата на разговорната, жива народна реч. Говорът на обикновените хора става книжовна норма.

Ограничаване правата на аристокрацията се посреща добре на Йонийските острови. На 5 юли 1797 г. на площада в град Корфу е засадено „дървото на свободата“, а флагът на „Републиката на свети Марко“ (Венеция) е заменен с френския триколюр, символ на равенство и свобода. На следващия ден – 6 юли 1797 г. публично е изгорена „златната книга“, съдържаща имената на аристократичните фамилии, които могат да управляват островните венециански владения. В огъня са хвърлени и аристократични дипломи, титли и емблеми, с което се ликвидират аристократичните привилегии и предимства.

Противоречиви са гръцките нагласи към предлаганата замяна на традиционната православна църковна организация с нов култ – към Разума, със собствен храм и празници. Въведената повсеместна, задължителната военна служба в сухопътни и морска военни части, както и новото данъчно облагане в полза на френската хазна не се посрещат добре.

Административно островите съставят три департамента от общо 110-те департамента на Френската република – Итака, Медитерания (Корфу или Керкира), Егейско море. Департамент Медитерания (Корфу) включва островите Паксос, Антипаксос, Отони и на континента Бутранто, Парга. Всяка администрация на департамент – префектура управлява заедно с комисии от по пет човека, предимно местни жители. Комисиите са наименовани според дейностите от обществения живот, с които се занимават: 1) Търговия и изкуство, 2) Полиция, 3) Игри, 4) Театър, 5) Националната гвардия, 6) Обществени сгради, 7) Водохранилище, 8) Военни селища, 8) Снабдяване, 9) Мебели и хранителни продукти, 10) Здравен и затворнически надзор, 11) Обществени и частни училища, 12) Религия и обичаи. Френската администрация се въвежда и при управлението на отделните острови.

На 1. ноември 1797 г. на остров Корфу пристига адютантът на Наполеон. Това е Евгениос де Боарне (1781–1824), който след брака на Наполеон с Жозефина в 1796 г., вече е негов доведен син. Този ден е обявен от Временното кметство за ден, в който островът се присъединява към френската демокрация. Французите пристъпват към организиране на обществени училища, където френския език се преподава, а обучението се осъществява на разговорния за населението, гръцки език – димотики. С отхвърляне зависимостта от Венеция, отпада и италианският език и комуникацията между французи и местните гърци се осъществява на базата на разговорния за местното население език.

Френското управление се осъществява по републиканската конституция, легитимирана в Париж през 1795 г. и въведена на Йонийските острови при военни условия за Париж. Гръцкото население приема емоционално и рационално промените в институционално отношение, в културно-образователния сектор и се радва на свободното упражняване на разговорния гръцки език, на превръщането му в официален и книжовен език. Безспорна масова подкрепа получава премахване на венецианските правила за съсловните привилегии и предимствата на аристокрацията в управлението. Пренебрежителното отношение на френските военни към православната църква, към религиозните чувства на местното гръцко население, включително и репресиите срещу католическата църква не се възприемат от островитяните. В значителна степен това подтиква към отрицание на конституционализма във френски вариант.

Островната аристокрация е лишена от своите привилегии в управлението и публично е заклеймена пред „дървото на свободата“. Новите власти конфискуват земите на католическата църква. На острова се танцува хорб в подкрепа на идеята за равноправие между местното население и френските военни, между всички островни жители без разлика на произход и местоживеене. Особено активни са градските богати жители.

Французите разпускат Генерални съвети, където заседавали провенецианските нотабили и облагат с данъци и аристократичните фамилии. Други от нотабилите стават известни генерали и дипломати в нововъведения френски ред, но като цяло аристокрацията не приема новата администрация. Недоволните благородници, на свой ред се

опитват да извлекат полза от факта, че метрополията Венеция е отстъпена на австрийците, а Йонийските острови – на французите. Те се възприемат за свързани със съдбата на Австрия и правят опити да се договорят за преминаването им към дунавската империя (Глушков, 2012, 92, 97, 98). На 15 януари 1798 г. адмирал Луи Франсоа-Жан Шабо (1757–1737) арестува бившия руски офицер Андрей Полила, а католическият епископ Франциско Фенций е обвинени в опит за организиране на революционен метеж против френската армия⁶ и съпротива (Frensch Occupation 2012, e-адрес).

Втората класа след благородниците, съставена от забогатяли търговци и занаятчии са с големи очаквания за правата, които ще им предоставят французите и наистина получават някои от тях. Но и евреите, техните лихвари също получават права, което не е в тяхна полза. Когато идва време да се плаща за издръжката на френските войски, точно буржоазията от втората класа отказва да плаща пари за революционни лозунги, защото се чувства неудовлетворена.

Селяните, които се явяват най-притеснени от управлението на венецианците и сега не остават спечелени за френската република. Колкото са против Венеция, толкова са и против нотабилите, облагодетелствани от нейната система, а и новите управници нищо не им дават. На всичкото отгоре представителните места в местното управление трябва да разделят с еврейските общини, които икономически са били по-богати и разполагат с по-големи възможности.

Първото френско управление не съдействат да се утвърди реално, базирано на познанието убеждение за истинската стойност на въведените преобразования, но събира достатъчно критични оценки и негативна ориентация. Гръцкото недоволство не достига фазата на масово отхвърлящо поведение, въпреки наличието на военни стълкновения, каквото е въстанието от с. Мандукио в района на Корфу от началото на ноември 1798 г. Тогава приблизително отряд от хиляда рибари и селяни в течение на няколко часа издържат сражение с френската армия, която към момента е най-добрата армия в Европа (Станиславская 1976, 59). Инициаторите на това въстание,

⁶ Русско-турецкая конвенция от 21 март (1 апреля) 1800 о статуте Республики Семи Соединенных островов“. – В: Документы министерства иностранных дел 1960, 704–706.

са разстреляни от френските части, а бунтовното селище изгорено. Такава съдба имат и няколко други предградия.

Недоволството от чуждото френско, макар и конституционно управление, проличава след като обединената руско-гурска ескадра на адмирал Ушаков реокупира Йонийските острови от есента на 1798 и началото на 1799 г. – Итака (25.10.1798), Кефалония (9.12.1798), Левкада (27.12.1798), Корфу (20.02.1799). Съгласно подготовения план и планираните стъпки на руската политика, Йонийските острови придобиват статут на независима държава с гаранции Русия и Османската империя. Подписаната на 21 март 1800 г. конвенция между султан Селим III (1761/ 1789–1808) и руският император Павел I (1754/ 1796–1801) легитимира републиканска форма на управление и новото наименование, срещу задължението да плаща на Турция на три години данък в размер на 750 000 пиастъра⁷

Наименованието „Републиката на 7-те острова“ е предложено от току що преминалият на руска служба драгоман Петър А. Фонтон (1765-1846), бивш служител на френското представителство в Цариград и руският дипломат Василий Ст. Томара (1740–1813). Въпреки официалните опровержения, въвеждането на републиканско управление в същност се основава на практиката на венецианското управление, известно като аристократична република, в която висшите институции на управление се избират и въз основа на съседството с града-република Рагуза. В края на XVII век, както и в края на XVIII век срокът в който се променят дожовете е различен (Йовевска 1999, 205). В Републиката на седемте острова дожът е заменен с княз и изборът му е двустепенен на две години. Независимата държава разполага със собствен флаг, в който има елемента на Венеция – лъвът на св. Марко, който изправен държи в лявата си лапа библията, а в дясната – 7 пики опасани с лента на която пише 1801 г. На обратната страна на лентата се предвиждало да се изпише същата година по хиджра, т.е. според тогава действащия мюсюлмански лунен календар, но не се осъществява.

На 16-18 май 1799 г. адмирал Ушаков, в изпълнение на своите декларации от края на 1798 г. и в унисон с мемоара на Цариградския

⁷ План о Учреждении правления на освобожденных от французов прежде бывших венецианских островах и об установении во оных порядка, 16-18 май 1799 г. – В: Документы Ушакова 1952, с. 520–526.

патриарх, предлага Временен план за управление на Йонийския архипелаг⁸. Обсъден и приет на събрание от представители на отделните острови този План е ратифициран от султан Селим III в Цариград и Император Павел I в Санкт Петербург и става известен като конституцията на адмирал Ушаков или Конституцията на Републиката на 7-те острова от 1801 г. Името на новоучредената държава е предложено от току що преминалият на руска служба драгоман Петър А. Фонтоу (1765–1846), бивш служител на френското представителство в Цариград и руският дипломат Василий Ст. Томара (1740–1813).

Изработената от Сената Конституция е отредактирана от специален Сенат (комитет), сформиран от адмирал Ушаков. Под наименованието „План за въвеждане на управлението на бившите венециански острови и установяване реда на управление“ Сенатът приема конституцията на 18 (29) май 1799 г.⁹.

Жителите на Йонийските острови, излезли от сферата на практическия френски конституционализъм, преминават в период на практически и номинален гръцки конституционализъм. Разклатените по времето на френското управление феодални принципи на управление от венецианската епоха, не се считат за унищожени, защото не е отменена феодалната повинност. Управлението на Ушаков се основава на „отхвърленото“ сеньориално съсловие – аристократите, и без репресии и гонения частично реставрира икономическата зависимост, почти без нововъведения¹⁰.

⁸ Писмо Ф. Ф. Ушакова В. С. Томаре о предоставлени депутатами сената и правлени Йонических островов проекта организации управления республики и посылке депутации в Петербург и Константинополь для его утверждения (18 мая 1799). – В: Документы Ушакова 1952, с. 515.

⁹ Наредване на Ф. Ф. Ушаков до м-р Онории за спазване на законността и справедливостта при конфискацията на имуществото на жителите на островите, оказали съдействие на французите от 15 януари 1799. – В: Документы Ушакова 1952, с. 301.

¹⁰ Обращение Ф. Ф. Ушаков к жителям о. Цериго о предоставлени им права самоуправления (3.10.1798), Обращение Ф. Ф. Ушаков и Кадыр бея к жителям о. Занте об организации местного самоуправления и судопроизводства (19.10.1798), Обращение Ф. Ф. Ушакова к жителям о. Занте в связи с предоставлением им права самоуправления (20.10.1798). – В: Документы Ушакова 1952, сс. 118, 133, 136.

Френският конституционализъм се приема от местното гръцко население за безспорно положителна промяна като цяло. Политическата култура произлязла от патриархалната се изявява в повечето случаи по характеристика като поданическа. С проявите на недоволство, на предпочитания и гръцкото участие на страната на руско-турското завладяване на о. Корфу тя надхвърля измеренията на това поведение и клони към следващото ниво – политическа култура на активното участие.

Същественото различие между френския конституционен режим и руския е, че руското управление, за разлика от френското търси у местното население съюзници и то срещу французите, като за това предлага самоуправление¹¹. Гръцкото население, което току що опознава конституционализма и живее при конституционно управление, което приветства французите, донесли му тези свободи, проявява още по-голямо желание да участва в изгонване на френските военни части. То сътрудничи на руската ескадра, в името на обещано самоуправление и независимост. Островитяните приветстват руските войски и съставят военни доброволчески отряди за военни действия срещу французите и след руското утвърждаване на островите, въвеждат свои основни закони за държавно управление, учредяват институции за законодателна и изпълнителна власт.

Местното население съдейства на руско-турската ескадра да плени френския гарнизон в крепостта на о. Корфу, в името на обещаното от адмирал Ф. Ф. Ушаков самостоятелно управление. То изгражда на Балканите първото самостоятелно държавно управление в конституционен формат. „Републиката на 7-те острова“ се явява национална по съдържание с републиканско форма конституционна държава в периода 1800 – 1807 г.

Йонийското население е първото, което съставя и въвежда самостоятелен конституционен акт – Конституция. При това в периода до 1807 г. населението на Република на седемте острова разполага с общо 7 проекта на конституции. Ако приемем за първа конституция, тази от 1799 г., която е резултат повечето на усилията на адмирал Ушаков и на символичния принос на местното население, то за

¹¹ „Високопоставено, високопочитаемо“ представителство на градовете, предградията и селата на Корфу, провъзгласило се за Временно правителство и обявило Византийската конституция за нищожна.

следващата от 1800 г., наречена „византийска конституция“ и последвалата я трета по ред Конституция от 21 октомври 1801 г. участие на местните жители нараства. Византийската или константинополската конституция от 1800 г., поради своя консервативен характер не е призната от руските императори Павел и Александър I, но подписана от султан Селим III, се прилага.

Текстът за конституция от 1801 г. е изцяло резултат от гръцката представа за управление чрез национално представителство. На 21 октомври 1801 г. четвъртата по ред конституция е съставена от 31 глави, като продукт на автентичното гръцко разбиране за конституционен проект, поставящ гражданите пред равни права и задължения, защитаващ възможностите за конституционно и републиканско самоуправление. Всички граждани с християнско вероизповедание, поточно само мъже от о. Корфу, навършили 20 години разполагат с активно изборително право. На 24 октомври (5 ноември) 1801 г. текстът на Конституцията е връчен от Онорондата¹² на представителите на Русия и Турция, за ратификация. Тази конституция се прилага на о. Корфу, но не е легитимно призната.

От 12 септември 1802 г. Сенатът на Републиката на седемте острова по предложение на граф Моцениго обявява, подготовка на петата по ред конституция. С дата 12 декември 1802 г. до наши дни са запазени „Забележките по проекта за конституция на Републиката на седемте острова“, направени вероятно от наскоро назначения в Петербург А. Й. Чарториски за „другар на министъра на външните работи“ (Станиславская 1976, 185; Skowronek 1994, 70). На 22 януари (3 февруари) 1803 г. с Декрет на Сената се определят изборите – хората, които получават активно и пасивно изборително право, цензове, представителните квоти за отделните острови в централните институции за изработването на конституцията. На 1 (13) март 1803 г. Моцениго изпраща проекта на петата конституция със 196 члена за утвърждаване на император Александър I. Назована „Конституцията от 1803 г.“, тя в същност разширява кръга на хората, които могат да бъдат избирани в управленските институции – нотабилите, като включва част от градското население, което не се занимава непосредствено с търговия и занаятчийство. На гражданите, които вече са забогатели, дори и от търговия и занаятчийство, се предоставя пасивно изборително право.

Конституцията от 1806 г. се явява шеста и идеята за нея се очертава още в 1805 г. с цел да ограничи законодателните права. Утвърдена от Законодателния корпус тя не е въведена, защото остава неподписана от император Александър I, поради подписването на Тилзитския мирен договор, с който император Александър предоставя Йонийските острови на Наполеон. От всички тези общо 6 разработени проекта официално признати в някаква степен и въведени са три (1799, 1800, 1803), други две са неприети (1801, 1805) и остават нератифицирани по различни причини. Последният проект от 1806 г. е невъведен и неподписан от Русия. Но за приблизително 9 години има 6 проекта и 5 реални текстове и практически варианта за номинален конституционализъм на Йонийските острови. Проектът на Ушаков е приет, но остава неподписан от руския император Павел и се прилага, Вторият – не е приет от Санкт Петербург, но се въвежда. Третият на Онорондата е приложен, при това в два варианта, но след това е забранен, без да получи признание и легитимна сила. Четвъртият от 1803 г. е разработен от руски дипломати, а Петият от 1806 г. не е ратифициран, поради липса на време – Александър I подписва Тилзитския мирен договор и Йонийските острови се предоставят на Н. Бонапарт, който ги включва отново към Франция, но сега вече при императорско управление.

Този бум на конституционните идеи и решения се дължи на френското конституционно управление и на руската политика на островите. Наличието на суверенна институция, с избрани делегати, която да състави и приема конституционния текст с вишегласие, е сигурния белег на номинално конституционно управление. Самоуправление и съществуването на местна, законодателна институция са новост за йонийското население, непознати във венецианския период на управление, липсващи и през кратковременното френско управление.

Първоначално йонийските жители не разполага с гаранции, че руският адмирал ще изпълни обещанията си за самоуправление, но неговият проект за местно самоуправление съвпада с техните желания. Ушаков последователно изгражда самоуправлението на всеки новоосвободен остров. Той нашироко разгласява, че окончателното оформяне статута на островите ще се реши при подписване на мирния договор между Русия, Турция и Франция, като самоуправлението ще зависи от подкрепата и приносът на местното население за воен-

ната победа. Стремехът към свобода и самоуправление за християнското население, като че ли има по-голяма сила, в сравнение с конституционно демократично управление, в зората на конституционната епоха. След френското окупационно управление жителите на Йонийските острови проявяват култура на участието, като гражданите участват активно в политическия живот, водят военни действия или понасят смъртни присъди за въвеждането конституцията, която приемат или против конституцията, с която не се съгласяват.

В големия цикъл от събития, свързани с провъзгласяването на конституцията на САЩ, с френските конституции през време на Френската революция и с наполеоновите войни гръцката действителност на Йонийските острови след 1799 г. демонстрира най-високото ниво на политическа култура в областта на конституционно развитие. До 1807 г. конституции се въвеждат и отричат едновременно в различните райони на страната, което свидетелства за социално възприемане на конституционализма. Запазеното конкретно архивно документационно наследство на различни езици – руски, френски, италиански, гръцки, сърбо-хърватски, откъслечните и непосредствени свидетелства на очевидци и съвременници трудно позволяват да се проследи процедурата по приемане и въвеждане в сила на многобройните конституционни текстове. Хронологично процесите не може да се подредят в последователен ред в различните етапи и фази на узаконяване от дипломатическите представителства в Истанбул и Петербург, държавните канцеларии в Париж, Петербург, Истанбул и йонийската администрация.

Възприетият социологически подход констатира и че четирите основни фази на конституционните цикли по А. Н. Медушевский се проявяват едновременно с различна интензивност в отделните райони на Републиката на седемте острова. Не може да се обособи нито един самостоятелен етап (криза, депресия, оживление, подем). Това още повече утвърждава, че активността в политическата култура на местното население е изключително висока и на нивото на политическата култура на участие.

Политическата култура на активно участие продължава през следващите години по посока на утвърждаване на националните идеи за конституционно управление и национална институционална държавност, като не винаги победата е на страната на най-демократич-

ната и прогресивна конституция. Гърците воюват както за гръцки конституционен ред, така и за своята, предпочитаната конституция. Не е случайност, на Йонийските острови е създаден гръцкия химн. От патриотичната гръцка песен в 1865 г. той е въведен за официален химн на гръцкото кралство. Написан на говорим гръцки език, той и до днес продължава да бъде гръцки химн с автор на текста Дионисиос Соломас (1798–1857) и на музиката Николаос Мандзарос (1795–1872). Авторите на химна – поетът и музиканта са йонийски гърци, родом от островите, които израстват с бурята на конституционните борби в първата новогръцка държава, когато са заплениени от пламъка на идеите за справедливост, свобода и равенство за всички пред закона, за собствено държавно управление с общовалидни за всички граждански закони и правила.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Ганичев 1990:** Ганичев, В. Ушаков, електронен вариант раздел „Средиземноморский узел“.

2. **Документы министерства иностранных дел 1960:** Внешняя политика России XIX и начала XX века. Документы Российского министерства иностранных дел. Серия первая 1801–18015, Том первый март 1801–апрель 1804 г. Государственное издательство Политической литературы, Москва, 1960.

3. **Документы Ушакова 1952:** Ушаков Ф.Ф. Материалы для истории русского флота Русские флотоводцы Главное Архивное управление. Центральный государственный Архив Военно-морского флота. Институт Истории Академии Наук СССР Военно-морское издательство Союза СССР. Москва, 1952.

4. **Йовевска 1999:** Йовевска М. Балканските провинции на Хабсбургската държава. Граници и административно управление от края на X век до 1918 г. Велико Търново, ПИК, 1999.

5. **Медушевский 1998:** Медушевский, А. Н. Демократия и авторитаризм: российский конституционализм в сравнительной перспективе. Москва, 1998.

6. **Медушевский 1999:** Медушевский, А. Н. Конституционные кризисы в обществах переходного типа. // Вопросы философии, 1999, кн. 12.

7. **Медушевский 2005:** А.Н. Медушевский, Теория конституционных циклов, изд. ГУ ВШЭ, 2005.

8. **Мордвинов 1952**: Р.Н Мордвинов, Введение. – В: Ф. Ф. Ушаков..
9. **Станиславская 1976**): Станиславская А. М. Россия и Греция в конце XVIII–нач. XIX вв. Политика России в Ионической республике. 1798–1807 гг. М., 1976.
10. **Тарле, 1948**: Тарле, Е.Адмирал Ушаков на Средиземном море (1798–1800) – В: електонната библиотека RoyalLib.Ru в Internet на адрес : http://royallib.ru/read/tarle_evgeniy/admiral_ushakov_na_sredizemnom_more_1798_1800.html#102400
11. **Глушков, 2012**: Глушков, Хр. Франция при Наполеон. Революцията Консулството Империята. Велико Търново: Абагар, 2012, с. 92, 97, 98 и др.
12. **Цыбулевская 2006**: Цыбулевская,Е.А. Общество переходного типа как феномен характеристики социальной транзитивности. – Известия Томского политехнического университета, 2006, т. 309, № 3. Социально-экономические и гуманитарные науки.
13. **(Frensch Occupation2012)**: Corfu History for French Occupation. Frensch Occupation of Corfu (1797–1799).– In: В: <http://www.kalamicorfu.com/en/about-corfu-island/corfu-island-history/french-corfu.html> (април, 2014)
14. **Skowronek 1994**: Adam Jerzy Czartoryski 1770–1861, Skowronek, Jerzy, Wiedza Powszechna, Warszawa 1994.